

Městská kulturní zařízení ve Šternberku a jejich kulturní instituce

(Z historie i současnosti)

Úvodem

Kulturní instituce města Šternberka jsou od roku 2003 **sduženy v příspěvkovou organizaci Městská kulturní zařízení** (se společnou administrativou a ekonomikou). Původně zahrnovaly **Městský klub** a **Městskou knihovnu s redakcí** regionálního čtrnáctideníku **Šternberské listy** (se sídlem v Masarykově ulici 20), **Galerii Šternberk** (Radniční 3), **kino Oko** (náměstí Svobody 7) a **Tylovo divadlo** (nároží Masarykovy a Kollárovy ulice).

V současné době hodlá Město Šternberk v rámci snížení provozních nákladů redukovat počet objektů, v nichž sídlí dosavadní kulturní zařízení ve městě, z pěti na tři. Proto od roku 2010 zůstanou Městským kulturním zařízením objekty Masarykova 20 (Městský klub a Městská knihovna s redakcí ŠL), náměstí Svobody 7 (Kino Oko) a Čs. armády 19 (bývalý Dům osvěty, nyní Expozice času). Do této budovy bude také přesunuta výstavní činnost z Galerie Šternberk (Radniční 3) a stávající galerie bude zrušena. Mimoto bude do Expozice času také přemístěno Městské informační centrum z ČSA 30.

Kulturní instituce ve Šternberku po 2. světové válce

V prvních poválečných letech měla výrazný podíl na kulturním životě ve městě i jeho okolí především šternberská hudební škola (ředitel B. Dratva), šternberští divadelní ochotníci, loutkové Kašpárkovo divadlo (zakladatelé F. Hlavínek a B. Šváb, asi 25 učitelů - dobrovolníků), kino Oko a od roku 1949 také letní kino na zámku, dále tělovýchovné a další po válce postupně obnovované společenské organizace. Po roce 1948 však nastává u některých z nich útlum činnosti, některé organizace jsou rušeny (jako Junák, odbory Národních jednot, školské matice), jiné slučovány (tělovýchovné a kulturní organizace) anebo vznikají nové (např. Pionýrská organizace aj.).

Pro organizaci kulturního dění ve Šternberku je významný především rok 1953, kdy vznikl **Dům osvěty** (bývalý Stadthof, Městský dvůr aneb Městský hotel) v dnešní třídě ČSA č. 19. Po ukončení přípravných prací byla činnost Okresního domu osvěty (ODO) zahájena v roce 1954. Jeho pověřeným ředitelem se stal Otakar Kopánek. V přízemí budovy byla již od konce roku 1945 umístěna obě oddělení městské knihovny, tj. oddělení pro dospělé a oddělení pro děti a mládež. Muzeální a archivní sbírky bylo třeba přestěhovat a uvolnit prostory v poschodí pro kanceláře, činnost zájmových kroužků i odborné anebo politické školení.

V roce 1959 ODO převzalo do své správy město, avšak když v roce 1960 status okresního města ztratilo, došlo v roce 1961 ke koordinaci činnosti Domu osvěty se Závodním klubem Chronotechna. V té době pak existovala ve Šternberku dvě kulturní zařízení, **Dům osvěty** a **Spojený závodní klub** (SZK). Kulturní akce se konaly v Domě osvěty, Odborovém domě, v Tylově divadle a Kašpárkově divadle.

Předseda SZK Viktor Maňák a ředitel DO Otakar Kopánek tehdy řídili činnost asi 85 pověřených osob. V Domě osvěty se organizačně soustředila veškerá kulturní a osvětová činnost města i jeho závodů. V té době to bylo asi 20 kroužků (dramatický, filmový, fotografický, výtvarný aj.), také šternberští loutkáři i divadelní ochotníci. V DO se pořádaly jazykové a odborné kurzy – např. psaní strojem, šití, společenského tance, dále besedy, různé přednášky, literární večery, výstavky knih, výstavy výtvarného a fotografického kroužku, šachové turnaje. Organizovaly se autobusové zájezdy do divadel mimo Šternberk, filmová představení, divadelní představení ochotníků i hostů v našem městě, estrády, plesy, zábavy, koncerty, v DO byla rovněž baletní škola a různé kluby. SZK převzal patronát také nad nově zřízeným Klubem důchodců.

O kulturním dění ve městě dobře informoval od r. 1955 Kulturní kalendář, od roku 1961 Kulturní kalendář SZK, od r. 1969 Zpravodaj města Šternberka, od r. 1983 Kulturní zpravodaj města Šternberka.

Kulturní a osvětová práce SZK byla vskutku rozsáhlá a během dalších let se ještě rozšiřovala. Koncem 60. let patřily mezi nejlepší a nejaktivnější kroužky fotografický, výtvarný, společenského tance a šachový, dále Klub přátel umění, ze souborů hudební. Velké oblibě se těšily odpolední čaje, společenské večery, besedy, kavárna

mladých, pro menší děti besedy s pohádkou a kino Klub (promítání filmů v budově Kašpárkova divadla).

Usnesením výroční konference 15.3.1969 byl SZK Chronotechna přejmenován na **Dům kultury ROH Prim** (tehdy sdružoval 16 závodních výborů šternberských podniků a škol). V čele Domu kultury stál jeden člen výboru (Eduard Werner, zástupce Hynek Paták), v čele kulturní komise byli Václav Koláček a Otakar Kopánek. Kromě dosavadní činnosti byla úkolem DO také organizace celostátních oslav ve městě.

V roce 1969 byl E. Werner své funkce zproštěn a předsedou SZK byl zvolen Josef Sedlák, od října téhož roku se stal předsedou SZK Hynek Paták. Kašpárkovo divadlo, patřící k nejlepším loutkovým scénám v republice, bylo zrušeno. Kulturní kalendář se změnil ve Zpravodaj města Šternberka.

Od 1. 3. 1971 se stává ředitelem DO Oldřich Mathon (předtím byl zástupcem H. Patáka) a předsedou výboru SZK Stanislav Kulatý. Činnost je od této doby a v podstatě až do politického převratu v roce 1989 rozdělena na úsek politicko-výchovné práce (celostátní výročí, oslavy apod.), úsek zájmové a politické činnosti (kroužky) a úsek péče o mládež a společenský život. V rámci SZK začíná v roce 1973 pracovat Smíšený pěvecký sbor s 36 členy pod vedením učitele hudební školy Josefa Holíka. V čele DO zůstává nadále jako ředitel O. Mathon, předsedou výboru SZK je od 7.3.1975 Josef Halák, od 5.12. 1975 Karel Růžička, v roce 1979 Magda Maňáková, po ní Ludmila Pilmajerová, od roku 1983 Yveta Vavroušková.

V roce 1988 se SZK přejmenovává na **Sdružený klub** při k.p. **Chronotechna**. Bohatou činnost vyvíjejí v této době i šternberské orchestry a různé hudební skupiny, z klubů Klub přátel hudby.

Ředitelem Sdruženého závodního klubu zůstává O. Mathon, předsedkyní výboru SZK je od počátku roku 1989 Jarmila Naidarová. Od 1.9.1990 se stává ředitelem SZK Chronotechna Jiří Stránský.

Dne 28.5.1991 se SZK transformuje v **Městské kulturní centrum**, samostatnou příspěvkovou organizaci s plnou právní subjektivitou. Působí od 1. června 1991. Konkurzem byl vybrán do čela této organizace Mgr. Miroslav Klimeš z Olomouce. MKC tehdy zaměstnávalo pouze 3 pracovní síly (kategorie technicko-hospodářské, z nichž jedna pečovala o údržbu a provoz Tylova divadla). Mgr. M. Klimeš mj. zpracoval 19 čísel časopisu **Šternberk 92** a 12 čísel

časopisu **Šternberk 93**, od roku 1994 pak začaly vycházet **Šternberské listy**, jichž se Mgr. M. Klimeš stal zakladatelem, zodpovědným redaktorem i přispěvatelem.

V roce 2003 byl název Městské kulturní centrum změněn na **Městská kulturní zařízení**.

Ředitelé Městských kulturních zařízení:

Mgr. Miroslav Klimeš (28.5.1991 - 31. 3.2006)

Mgr. Miluše Heitelová (1.6. 2006 - 31. 12.2008)

PhDr. Hana Likešová (1.1.2009 - 30. 6. 2009)

Mgr. Svatava Heřmanovská (1. 9. 2009 - dosud)

Z minulosti městských kulturních institucí

Městská knihovna Šternberk

Nejstarším kulturním zařízením ve Šternberku je **knihovna**. Česká knihovna vznikla v rámci 1. českého čtenářského spolku Moravan 11.11.1883 v tehdy převážně německém městě. Po roce byl Moravan přejmenován na Čtenářsko- pěvecký spolek Moravan, a ten se v roce 1908 transformoval na místní odbor Národní jednoty. Pod jeho patronací se knihovna postupně rozvíjela a v desátém roce naší národní svobody se stala česká hraničářská spolková knihovna knihovnou veřejnou. Léta druhé světové války znamenala její úplný zánik, po roce 1945 začínala od začátku.

Ve své minulosti sídlila knihovna na různých místech: v letech 1883-1893 v domě č. 10 na dnešním náměstí Svobody, jenž patřil hnojické Rolnické záložně, v letech 1893-1913 našla útlek v domě Josefa Houšteckého v Krátké ulici 1, v letech 1913-1930 byla v českém Národním domě (bývalá německá restaurace Střelnice, dnes Lidovka), lepší umístění našla v letech 1930-1938 v Masarykově domě sociální péče v Obloukové ulici (původní objekt byl po 2. světové válce zbořen). Po válce získala prostory v domě Čs. armády č. 19 (v letech 1945-89). V roce 1989 se musela z Domu osvěty přestěhovat do sálu Slovanského domu na náměstí Svobody č.1 a v roce 1992 do malých, naprosto nevhodných prostor v ulici Čs. armády 1. Teprve v roce 1998 se podařilo získat pro knihovnu nově rekonstruované místnosti v prvním poschodí tehdejšího Městského kulturního centra v Masarykově ulici, což pro ni po řadě let spojených s několikerým stěhováním a doslova živořením v nevyhovujícím prostředí

znamenaloby konečně důstojné umístění a možnost modernizace provozu a služeb.

Současné sídlo Městské knihovny, Městského klubu, redakce Šternberských listů a kanceláří MKZ (Masarykova 20, Šternberk)

Místnosti Městské knihovny Šternberk se nyní nacházejí v prvním poschodí dvou propojených sousedících budov: novější stavby z let 1978-1985 postavené v proluce mezi obytným domem v Masarykově ulici a bývalým Dělnickým domem německé sociální demokracie, pozdějším Odborovým domem Chronotechny Prim, který byl rekonstruován již v první etapě prací v letech 1975-1977.

Avšak již koncem roku 1950 byla budova tehdejšího Odborového domu stavebně upravena. V přízemí byla zřízena závodní kuchyně Chronotechny (včetně dietní kuchyně), v roce 1951 vybudována na dvoře kuželna, v roce 1953 ve sklepě bunkr pro odpadový materiál z Chronotechny (nyní jsou ve sklepech sklady CO). V roce 1954 se ještě zvětšovala závodní jídelna a upravovaly šatny i sociální zařízení. Velký sál byl využíván v 50. letech blízkou školou i tělovýchovnými organizacemi rovněž jako tělocvična. Později byl sál také nově upraven.

Jednopatrový objekt bývalého Dělnického domu (Arbeiterheim) na nároží Masarykovy a Krampolovy ulice je typická stavba z období historizujících slohů (pseudoslohů) z přelomu 19. a 20. století. Jejím nejzajímavějším architektonickým prvkem je nakoso posazený nárožní arkýř s vyšší jehlancovou střechou, která má seříznutý vrchol, mající masivní plechovou římsu s ozdobnou mřížkou a na každé straně oválné okénko se zdobně tepaným rámováním. Konzolu arkýře kráší štukový maskaron. Na konzole arkýře je umístěna bronzová pamětní deska s nápisem: *Budova bývalého Dělnického domu německé sociální demokracie z doby před první světovou válkou.*

Střechy objektu jsou sedlové, do nich jsou směrem do Masarykovy i Krampolovy ulice vezděny vikýřky se zdobnými portálky. Větší z nich (směrem do Masarykovy ulice) má dvě sdružená okénka s půlobloukovitým zakončením, menší (směrem do boční Krampolovy ulice) pak vikýř s jedním takovýmto okénkem. Zdi budovy jsou bohatě členěny historizujícími štukovými fasádními prvky, především

pásovou bosází a horizontálními římsami; kordonová římsa odděluje první patro od přízemí, korunní římsa je vynesena řadou konzolek. Do Krampolovy ulice je orientováno pět okenních os, do ulice Masarykovy se obrací sedmiosá fasáda. Mírně vystupující rizality – na západní straně jednoosý, na jižní trojosý – završují členité štíty. Okna (kromě rizalitu na jižní straně) jsou sdružena po dvojicích. Mají profilované šambrány, v patře doplněné suprafenestry trojúhelníkového nebo segmentového tvaru a jsou opatřena jednoduchými parapetními výplněmi. Bohatěji ztvárněný rizalit na jižní straně má slepý štukový portál s edikulou sestávající se z plochých pilastrů a konvex-konkávě prohnuté supraporty s volutovým klenákem uprostřed. Kartuš s festony na stranách nese letopočet 1900. Je to letopočet dokončení této stavby.

Jsou dochovány stavební plány na výstavbu Arbeiterheim, zpracované již v roce 1898. K objektu na nároží Masarykovy a Krampolovy ulice přísluší do Krampolovy ulice orientovaný rozsáhlý sál, tvořící samostatné užší křídlo, jímž je však možné vstoupit do nárožní části komplexu. Byl přistavěn dodatečně a dokončen v roce 1905.

Dělnický dům německé sociální demokracie byl využíván za 1. světové války také jako lazaret pro zraněné vojáky dovážené z fronty, v meziválečném období byl opět společenským a kulturním střediskem německých sociálních demokratů, sídlem jejich odborů a spolků, byla v něm umístěna i redakce německého sociálně demokratického tisku (noviny Nordmährische Volkstribune).

Historické pohlednice dokládají architektonické řešení budovy, navazující na bývalý Dělnický dům. Měla stejnou výšku a její zdi byly mezi obdélníkovými okny rovněž horizontálně členěny bosází. Štuková výzdoba však vzala později zasvě při pozdějších rekonstrukcích; nakonec byl sál v roce 1980 zbořen a postaven nový, ten však již architektonicky s bývalým Dělnickým domem (Arbeiterheim) nekoresponduje.

O zástavbě v proluce mezi bývalým Dělnickým domem a blízkým bytovým domem v Masarykově ulici se začalo uvažovat již v roce 1962 (dole měla být restaurace, nahoře kavárna a společenské místnosti). Netradičně řešený exteriér moderní stavby s rovnou střechou i její účelný a reprezentativní interiér navrhl a v letech 1977-1985 realizoval významný architekt, urbanista a projektant

z Valašského Meziříčí Vladimír Kalivoda (10.12.1927 Raškovice, okres Frýdek- Místek - 22.5.2005 Valašské Meziříčí).

V roce 1980 bylo požádáno také o stavbu úkrytového zařízení (Spojený závodní klub Chronotechna).

Po ukončení činnosti SZK Chronotechna a zániku závodu na přelomu tisíciletí slouží většina vnitřních prostorů budov převážně Městským kulturním zařízením. Knihovna zde sídlí od roku 1998. Nyní jsou v přízemí budovy kanceláře MKZ a redakce Šternberských listů, šatna, vrátnice, dále malý a velký sál, nechybí ani sociální zařízení nenápadně umístěné naproti hlavnímu vchodu za abstraktně výtvarně zpracovaným keramickým panelem.

Do poschodí vede dvojramenné schodiště. V poschodí mezi oddělením knihovny pro dospělé a oddělením dětským se nachází menší přednáškový sál. Malý sál (dřívější diskotéka) za kanceláři knihovny a dalším sociálním zařízením slouží v současné době jako sklad.

Druhý vchod z Krampolovy ulice vede do restaurace Prim v přízemí objektu. Obě budovy (MKZ a Prim) jsou průchozí. Část objektu MKZ na nároží ulic Masarykovy a Krampolovy s původními fasádami je památkově chráněná.

Tylovo divadlo

Budova dnešního **Tylova divadla** byla postavena v roce 1922 jako německé kino Saxinger, divadlo v ní bylo zřízeno v roce 1955.

V našem nejbližším okolí byli průkopníky kinematografie a později stavebníky stálých kin bratři Oeserovi (převážně na Šumpersku) a bratři Max a Otto Saxingerové ze Šternberka.

Své první kinematografické představení uspořádali bratři Saxingerové společně ve Šternberku už v roce 1901. Později putovali s kočovným biografem po Moravě a Slezsku. Otto Saxinger pak otevřel první stálé kino ve Šternberku. Nepodařilo se však zjistit, kde původně bylo. Promítání bylo zahájeno pravděpodobně ve stejném roce jako v Šumperku (Max Saxinger 1911, ve sklepních prostorách šumperské radnice).

Novou, reprezentativní budovu pro své kino si pak Max Saxinger v Šumperku postavil na rohu dnešních ulic M. R. Štefánika a Slovanské v roce 1921. Jeho bratr Otto si nechal postavit pro svoje kino ve Šternberku novou budovu v roce 1922.

Německý kronikář města Wilhelm Stief tuto událost ve své kronice glosuje jen jedinou větou, že v roce 1922 začíná Otto Saxinger stavět v Körnergasse (dnešní Kollárově ulici) moderní biograf. Josef Valíček, kronikář města Šternberka v letech 1956 - 1974, v prvním dílu městské kroniky uvádí, že **3.3.1922 staví rodina Saxingerova ve Šternberku novou budovu kina.**

Dnešní Tylovo divadlo bylo tedy původně německým kinem Otto Saxingera. V červnu 1930 byl do Saxingerova kina zaveden zvuk. V budově se promítalo až do konce druhé světové války. Pak byla tato budova převedena pod městskou správu. Nějakou dobu v ní byl sklad, který sloužil konfiskačnímu fondu (Fond mírové obnovy) pro umístění cennějšího nábytku, obrazů a hudebních nástrojů. Byl to majetek zabavený vysídlovaným Němcům. Zde si mohl kdokoli (většinou novoosídlenci, ale i reemigranti z Vídně a jiní potřební) levně zakoupit vybrané věci. Některé konfiskované předměty i nábytek byly též zaslány do těžce poškozeného slovenského městečka Stropkov, a to zásluhou šternberské organizace Červeného kříže, jenž převzal nad Stropkovem patronát. Později bylo v budově skladováno i obilí.

V říjnu 1953 schválila rada MNV a ONV ve Šternberku adaptaci budovy - měla sloužit jako středisko kulturního i společenského dění v našem městě. Díky iniciativě tehdejšího ředitele Domu osvěty Otakara Kopánka a p. Milana Kunce st., jenž mimo jiné organizoval také práce během stavebních úprav, získal Šternberk v poměrně krátké době kulturní zařízení, jakým se tehdy nemohla chlubit ani města větší než Šternberk. Potřebné prostory byly zajištěny též získáním sousedního domu v Kollárově ulici, v němž do podzimu 1946 bydlel Otto Saxinger, avšak tehdy měla vilka již jiného majitele (p. Zavadil). Ze tří návrhů pro pojmenování divadla (Tylovo, 9. května, O. Stibora) byl vybrán vskutku ten nejvhodnější. **Tylovo divadlo bylo slavnostně otevřeno 8. května 1955 Smetanovou Prodanou nevěstou.**

Při stavebních úpravách budovy zůstalo vcelku zachováno secesní řešení štítu a výrazné fasádní prvky. Nevelký přístřešek před hlavním vchodem, nesený lehkými sloupky a mající stříšku tvaru nízké vlny, i německý nápis nad vchodem však byly odstraněny již po skončení války. (Vzhled původního přístřešku je zachycen na dobové fotografii.)

Moderní větší **přístavek** s rovnou střechou a širokým vchodem mezi mramorovými pilíři byl vybudován až dva roky poté, **v roce 1957**. Divadlo sloužilo plně svému účelu několik desetiletí. V první polovině 70. let, v době oprav kina Oko, se zde promítaly také filmy. V březnu 1972 střechu divadla odnesla vichřice, což znamenalo její okamžitou nutnou opravu. V roce 1980 byly v budově prováděny další úpravy, především nová elektroinstalace.

Když skončila činnost šternberského ochotnického divadla, hostovaly v Tylově divadle profesionální divadelní soubory z Olomouce, Opavy, Šumperka a řady dalších měst - včetně Prahy. Mimoto se v něm vždy konala také řada různých jiných kulturních akcí pro dospělé, mládež i děti, rovněž školní akademie, besídky a výchovné koncerty, vystoupení souborů gymnázia, základní umělecké školy, různých hudebních skupin, souborů, spolků, setkání obyvatel města apod. Tylovo divadlo představovalo donedávna jediné zařízení svého druhu ve Šternberku, kde bylo možno takovéto akce realizovat.

Umělci sem přijížděli rádi. Shodovali se v tom, že sál šternberského divadla má vynikající akustiku a zdejší obecnost je kulturně vyspělá. Tylovo divadlo bylo dokonce všeobecně označováno jako „kapesní Národní divadlo“. Sál má kapacitu 574 míst. Bohužel další, už před řadou let plánované opravy divadla byly dlouho odsouvány a dosud se neuskutečnily, takže se celková rekonstrukce budovy a hlavně jejího vytápění ukázala naprosto nezbytnou, aby mohlo divadlo vůbec sloužit svému účelu. Investice by byla samozřejmě finančně velmi náročná (odhad údajně 70 milionů).

Proto se Město Šternberk rozhodlo Tylovo divadlo v roce 2008 uzavřít a zakonzervovat, a místo jeho oprav investice raději soustředit na vybudování nového multifunkčního zařízení - namísto stávajícího Městského kulturního zařízení, kde by mělo být vedle knihovny také kino, divadlo i Městský klub. Zařízení by se mělo budovat v sedmi etapách; náklady jsou předběžně vyčísleny na 196 milionů Kč. (*Viz zpráva Lenky Strnadové v MF Dnes ze dne 3. 11. 2008, čl. Staré kulturní sály střídá komfort*). Uvažovalo se i o pronájmu budovy anebo o jejím prodeji.

Kino OKO

Dnešní kino **Oko** na náměstí Svobody (dříve Jahnplatz 7) bývalo dříve německým kinem majitelky Theresie Hessové. Původní stavba pocházela z roku **1915**. Zachované městské stavební plány dokládají, že byla tato přízemní stavba později zvýšena na jednopatrovou, celé průčelí architektonicky přeřeseno a interiéry zmodernizovány.

Rekonstruovaná budova kina byla otevřena 13.1.1928.

Než však bylo toto kino postaveno, promítalo se pod správou jeho majitelky Th. Hessové na Olomoucké třídě v domě č. 29, později v tělocvičně dnešního Slovanského domu (postaveného jako Turnhalle v roce 1887).

Do 30. let se v obou německých kinech (Saxinger a Hess) ve Šternberku promítaly němé filmy. V roce 1930 byla obě šternberská kina vybavena zvukovými aparaturami (Saxinger - červen 1930, Hess-listopad 1930). Dle zachovaných dokumentů stavebního úřadu Šternberk však byla T. Hessové udělena licence na zvukové filmy až 9.11.1934. V kině Hess se promítaly až do konce 2. světové války německé filmy, potom české.

Bývalé kino Hess dostalo po roce 1945 nejdříve název Hvězda, zakrátko však bylo přejmenováno na kino Oko.

Po dobu generální rekonstrukce městského kina Oko na počátku 70. let minulého století (1971-1974) se promítaly filmy v blízkém Tylově divadle na nároží Masarykovy a Krampolovy ulice. Do kina Oko byla tehdy instalována nová promítací technika i zvuková aparatura a plátno pro širokoúhlé filmy. V modernizovaném kině byl slavnostně zahájen provoz 1.10.1974. Architektem stavební rekonstrukce byl opět Vladimír Kalivoda z Valašského Meziříčí. Městské kino sloužilo dobře po řadu let široké veřejnosti pestrout nabídkou svého programu.

Stav budov šternberského kina i Tylova divadla po čase vyžadoval další, finančně náročnou opravu. Divadlo bylo prozatím uzavřeno a zakonzervováno. Šternberští radní a zastupitelé schválili dne 13. června 2007 ukončení provozu kina Oko k 31. prosinci 2007. V následné době se hledal způsob, jak umožnit příznivcům filmové tvorby tento druh kulturního využití a jak dále stávající prostory kina využít.

Kino Oko bylo po dobu jednoho roku nabídnuto organizacím nebo soukromým subjektům k pronájmu na konání různých společenských

akcí. Rozhodnutí o dalším osudu budovy bývalého kina bylo odsunuto na rok 2009.

V únoru 2009 začaly v kině Oko probíhat opravy a adaptace. Především bylo na úkor dvou předních řad (33 sedadel) rozšířeno jeviště, opraveno osvětlení, vzduchotechnika, hygienické zázemí a provedeny bezpečnostní revize. Náklady na opravy představovaly 200 tisíc Kč. Od května 2009 bylo v kině Oko obnoveno promítání filmů (obvykle ve středu).

Mimoto se po obnovení provozu začaly v budově kina Oko uskutečňovat také vzdělávací a osvětové akce pro školy, příspěvkové i neziskové organizace. Je zde možno realizovat i kulturní programy malých forem a prezentace aktivit různých zájmových skupin a organizací.

Vedení a správa kina Oko

V čele kina Oko stál po druhé světové válce Václav Koláček, který byl také prvním poválečným českým šternberským kronikářem (funkce kronikáře byl zproštěn koncem roku 1953). Kino bylo ve správě Městského národního výboru Šternberk.

V roce 1965 se stal vedoucím kina František Jeřábek, počátkem roku 1971 A. Hebnarová, od 1.5.1971 Otakar Kopánek, od 1.12.1971 Rudolf Wehsner. V následujícím roce se dočasně promítalo v Tylově divadle. V roce 1973 byl vedoucím kina J. Hackenwald, po něm F. Dohnal. Po jeho odchodu do invalidního důchodu nastupuje od 6.11. 1975 jako vedoucí kina Marie Kotišová. Spravuje také letní kino na hradě, jež bylo rovněž hojně navštěvováno. Promítalo se většinou od poloviny května do konce září. Nevelký počet stálých zaměstnanců kina byl občas doplňován také zaměstnanci na částečný úvazek. Nástupkyní Marie Kotišové po jejím odchodu do starobního důchodu k 31.6.2002 se stala do roku 2007 ing. Jarmila Suková. Pak byl provoz kina Oko přerušen.

Od ledna 2009 (v době příprav na znovuoobnovení provozu kina Oko) nastoupila jako jeho nová vedoucí Jana Sedláková.

Dům číslo 19 v ČSA (Expozice času)

Dům č.19 v ulici Čs. armády je jedním z nejstarších a nejprostrannějších šternberských domů. Jeho původně čtvercový areál s velkým dvorem a zahradou sahal až k „vodě“, což byl vodní kanál

vedoucí městem od Horního mlýna ulicí Vodní, Příkopy, kolem kostelíčka až k valchovně u Masarykova mostu.

Umístění budovy v nejstarším trhovém městském prostoru poblíž městských bran navozuje (dle regionálního vlastivědného badatele Karla Morava) domněnku, že tento dům měl zřejmě od počátku veřejný charakter, sloužící k trhovým nebo správním záležitostem města, a to buď jako tržnice, zájezdní a ubytovací hostinec nebo dokonce jako radnice. Byla to zřejmě stavba městské správy, i když prvním jistým majitelem byl (asi zámecký úředník) vladyka Bartoloměj Miličenský (před Miličenským přicházejí v úvahu jen dva měšťané, Tomáš Kousal a soukeník Valentin Bernart.)

Poté se jako majitelé střídali bohatí němečtí měšťané. Domu se říkalo Velký dům - „das grosse Haus“.

Od Bílé hory tu byli často ubytováváni vojenští velitelé velkých i neznámých jmen. Za Jiříka Čecha, zámeckého sirotčího písaře a primátora města, k tomuto bohatému domu patřily dvě louky, dvě pole, sladovna, dva měděné hrnce na pálení pálenky a ostatní zařízení k pálení. Dne 15.2.1620 byl v domě Jiříka Čecha ubytován dokonce zimní král Fridrich Falcký. Pak byl tento dům ve vlastnictví nejbohatších šternberských měšťanů zase dlouho prodáván, kupován a děděn, až koncem třicetileté války upadl do dluhů a chátral, dokonce se z něj stal průchodní dům zdivočelé vojenské soldatesky.

Úplně zničený ho šternberská obec dala opravit a zaplatila dluhy. V roce 1636 ho koupil kupec Thomas Beutel i s polnostmi za 1 600 tolarů. V domě byli opět ubytováváni vojáci, hlavně v době švédské okupace. V srpnu a v listopadu roku 1639 zde přespal polní maršál hrabě von Mansfeld s manželkou a doprovodem.

Po smrti Thomase Beutela zůstal dům opuštěný, obec v něm opět ubytovávala vojsko. V době hrozby tureckých válek nebylo peněz na údržbu, a tak po roce 1685 posloužil zchátralý dům městskému soudu dokonce jako mučírna a vězení. Pak dala obec dům znovu opravit, aby mohl sloužit jako ubytovací hostinec pro vojenské důstojníky.

Bohatý právovárečný dům s pivnicí a vinným šenkem se z něj stal až po roce 1734, kdy jej dědičně zakoupil Franz Neumann, svobodný syn kováře. Pak byl zase řadu let šenkovním domem a hostincem, časem dokonce povýšil z hostince na hotel.

Po Franzi Neumannovi držela dům jeho vdova Anna Marie, pak od roku 1752 Jacob Pitschmann, jeho syn a posléze i vnuk, oba téhož

jména, od 1.9.1847 Leonhard a Marie Zweigel, od 29. 10. 1871 Rudolf a Terezie Zweigel (název Gasthof zum goldenen).

Historickou zajímavostí je, že se ve Velkém domě dne 19.11.1805 sešli a posnídali dva slavní monarchové, rakouský císař František I. a ruský car Alexandr I. Jejich vojska tenkrát táhla do boje proti Napoleonovi ke Slavkovu.

Jeden z dalších majitelů, Johan Grasser z Karlových Varů, si v něm r. 1875 otevřel i obchod s porcelánovým a kameninovým zbožím, později se v domě vyráběla také rosolka a pálenka (1876, Eva Singrová) a byl tu i obchod s pánskými a dámskými oděvy M. Leweho. Načas byla v přízemí Velkého domu zřízena též lékárna, v roce 1882 pošta, v době oprav radnice sem byly zatím přemístěny úřadovny města. Pak zase sloužil Velký dům dlouho jako hotel, r. 1883 zde byla Spar- und Vorschussverein, nato opět hotel, r.1885 Deutsche Hotel-Gesellschaft in Sternberg, 1906 Stadtgemeinde Sternberg.

V obecním Městském dvoře (Stadthof) bylo v roce 1907 umístěno německé muzeum, znovuotevřené v roce 1921, do konce 2. světové války zde byla i německá knihovna.

Po válce našla v Městském dvoře své umístění česká knihovna, v 1.poschodí nakrátko též městské muzeum a archiv, od roku 1953 dům sloužil kulturním účelům jako Dům osvěty.

V 70. letech (1975-1978) byla kvůli stavbě nákupního střediska třetina Domu osvěty ubourána (spolu se starými domy naproti spořitelny). Objekt Domu osvěty sloužil pak svému účelu téměř čtyři desítky let. Nutných oprav se však především z finančních důvodů nedočkal.

Od počátku 90. let opuštěný objekt několik let dále chátral, než bylo rozhodnuto o jeho využití, potřebné rekonstrukci a než na ni byly získány finanční prostředky.

Při rekonstrukci vnější části budovy bylo v r. 2002 odkryto v přízemí západního průčelí pod svrchní omítkou kamenné ostění okna, které je možno podle způsobu opracování, profilování a vnitřního kamenného dělicího kříže možné datovat do období pozdní gotiky (dle sdělení Mgr. Tomáše Vítka, Státní památkový ústav Olomouc). Jde o velmi hodnotný dům, a to jak v kontextu urbanistickém, tak i po stránce uměleckohistorické.

Bylo potvrzeno, že jádro domu je gotické, rozlehlý sál (mázhaus) v přízemí renesanční (klenby).

V historii tohoto jednopatrového měšťanského domu z poloviny 16. století se střídala období bohatství a slávy s obdobími úpadku, chátrání až úplné devastace. Byl mnohokrát adaptován a rekonstruován, takže se dle účelu měnil i vzhled fasády, oken a bočních dveří, směrem do ulice Čechovy bývaly i výklady obchodů. Směrem do ulice Československé armády můžeme obdivovat v poslední době renovovaná dvoukřídlá, půbobloukovitě zakončená vrata, nahoře se sluncovými motivy a dole s pravoúhlými výplněmi. Štítovou stěnu směrem k nákupnímu středisku, jež nově vznikla po ubourání části původní rozlehlé budovy v 70. letech, nyní zčásti kryje nouzové schodiště.

V současné době pokračuje finančně náročná rekonstrukce uvnitř budovy. Po jejím dokončení v roce 2010 má objekt opět sloužit kulturním účelům. Bude v něm především umístěna tzv. Expozice času, která by měla návštěvníkům připomínat hodinářskou tradici Šternberka (výroba budíků a časoměrných přístrojů v Chronotechně Šternberk v letech 1947-2000).

Městské galerie

Galerie Šternberk našla po svém založení sídlo v prvním poschodí starobylého měšťanského domu, původně postaveného v 2. polovině 16. století. Dům v Radniční ulici 3 se nachází v městské památkové zóně a v minulosti byl již několikrát přestavován a restaurován. Narodil se v něm pozdější významný hudební pedagog, teoretik a historik, profesor doktor Ernst Tittel (26.4.1910 - 28.7.1969 Vídeň).

Po adaptaci místnosti v prvním patře byla činnost galerie zahájena vernisáží první výstavy 16. dubna 1991. V přízemí byla později otevřena prodejní místnost (grafika, obrazy, keramika, oděvní a bytové doplňky). První vedoucí galerie se stala Anna Servusová.

Během každého roku se v galerii uskutečnila řada výstav obrazů, grafiky, fotografií, historických dokumentů, urbanistických plánů i prací dětí.

Další adaptace domu Radniční 3 probíhaly ještě v letech 1995-1997, což bylo spojeno se stěhováním galerie i prodejny do pronajatých prostor v Bezručově ulici a v kině Oko.

Velkou ztrátou pro galerii bylo úmrtí paní Anny Servusové (10.8.1943 Praha - 18.8.1997 Šternberk). Na její činnost navázal a dále ji úspěšně rozvíjel další vedoucí galerie Mgr. Pavel Brunclík, od 1.července 2001 pak Mgr. Michal Kalhous. Galerie byla začleněna do Městských kulturních zařízení. Po odchodu M. Kalhousa na jiné pracoviště nastoupil od konce roku 2006 jako vedoucí Galerie Šternberk Mgr. Martin Fišr. Pod jeho vedením šternberská galerie nabízela veřejnosti nadále pestrý i tématicky široký výstavní program a snažila se představit kvalitní umění nejenom z tradičních kulturních center a ze šternberského regionu, ale i ze zahraničí. Rovněž obohacovala doprovodné programy k výstavám pro školy. V odborných kruzích se Galerie Šternberk těšila i nadále vynikající pověsti. Vstupné 5 Kč (zvláště v dnešní době) bylo pro občany zanedbatelné.

Činnost galerie byla finančně podpořena ze strany Města, na náročnější projekty však bylo třeba získat podporu ze strany Ministerstva kultury. Koncem kalendářního roku 2009 přestal dosavadní galerista v Galerii Šternberk působit. Město Šternberk hodlá v blízké budoucnosti v rámci úspor řešit počet městských kulturních institucí jejich optimalizací, výstavní činnost má být přesunuta do budovy Expozice času.

V objektu bývalého augustiniánského kláštera zahájilo 11. 9. 1999 svou činnost Handkeho občanské sdružení otevřením **Handkeho galerie** (zakladatel pastorační asistent církve římskokatolické Josef Knopf). Činnost galerie se úspěšně rozvíjí.

Galerie **Prostor Grimm** (U Horní brány 23) rovněž nabízela kulturní veřejnosti řadu kvalitních výstav a různých akcí (manželé Petr a Blanka Zlamalovi).

Umožňovala prezentaci především mladým umělcům – malířům, fotografům, ale i básníkům a hudebníkům. Nabízela též prodej uměleckých děl. Občanské sdružení Grimm tvořila skupina profesionálních i amatérských výtvarníků ze Šternberka a okolí. Činnost galerie však byla krátkodobá (2001- 2003).

Městské muzeum a archiv

Tyto dvě kulturní instituce sice již v našem městě neexistují, ale i ony k nim řadu let patřily a podílely se na kulturním životě města.

Základy městského muzea položil v roce 1949 zdejší učitel Josef Valíček. Pro svou myšlenku zřízení vlastivědného muzea získal i zanícené spolupracovníky z řad šternberského učitelstva a českých předválečných starousedlíků, kteří se po válce do města vrátili.

Městské muzeum i archiv byly otevřeny roku 1950 v 1. poschodí Městského dvora (Stadthof). Když Místní národní výbor ve Šternberku rozhodl v roce 1952 o využití celého domu pro kulturní účely a o zřízení Domu osvěty, byly muzejní sbírky soustředěny ve třech místnostech a pak přemístěny do starého měšťanského domu Bezručova 1. Po náročné a nákladné adaptaci budovy bylo u příležitosti 10. výročí osvobození v květnu 1955 nové šternberské (okresní) vlastivědné muzeum otevřeno (spolu s Tylovým divadlem).

Zatímním správcem muzea i archivu byl po M. Křížovi učitel Josef Valíček. Podařilo se mu v této době iniciovat velkou sběrací akci mezi mládeží a obyvatelstvem města i okolí a obohatit muzejní sbírky stovkami hodnotných muzeálií. V muzeu byla upravena též světnička rodáka z blízkého Strukova u Žerotína, vynikajícího historika prof. PhDr. F. Hrubého, někteří školáci zde při návštěvách muzea mohli vidět i svoje vlastní nálezy pazourků od kapličky na Vinohradském kopci anebo úlomky mamutích kostí od lužické cihelny či staré mince, dospělí darovaný historický nábytek, písemné dokumenty apod. V muzeu byly soustředěny také uničovské sbírky. J. Valíček se snažil přiblížit široké veřejnosti regionální dějiny nejen formou vlastivědných přednášek a exkurzí, ale i publicisticky, u školní mládeže prostřednictvím vlastivědných besed a vlastivědného kroužku. Pečoval také o uchování hmotných památek ve městě a okolí. Archivářský kroužek vedl Zdeněk Flejberk.

V roce 1960 bylo šternberské muzeum zrušeno jako vlastivědné (stalo se pracovištěm Krajského vlastivědného muzea v Olomouci) a v roce 1964 bylo přeměněno na specializované muzeum - **muzeum hodin**. Toho času bylo jediné v republice. Bylo otevřeno 3. července 1964. Muzeum se těšilo velké návštěvnosti obyvatel i cizinců, zejména Němců. Po odchodu J. Valíčka dojížděl do šternberského muzea 2x týdně M. Čermák z Olomouce, průvodcovskou službu vykonávala L. Sedláková. Většina rozsáhlých vlastivědných sbírek ze Šternberska i Uničovska byla postupně přestěhována do depozitářů Krajského vlastivědného muzea v Olomouci.

V 90. letech bylo šternberské muzeum zrušeno a expozice (instalovaná na hradě) přemístěna rovněž do Olomouce.

Městský archiv se po zřízení Domu osvěty v roce 1953 přestěhoval z dvorního traktu Domu osvěty do čtyř místností v přízemí radnice. V roce 1960 byl v rámci územní správní reorganizace se zrušením okresu Šternberk šternberský archiv připojen jako odloučené pracoviště k Okresnímu archivu v Olomouci. Detašované pracoviště vedl Zdeněk Flejberk, po něm v letech 1968 - 1986 Josef Prucek. Roku 1970 se šternberský archiv přestěhoval z radnice do domu č. 14 v ulici ČSA. Pečlivý, svědomitý a obětavý archivář Josef Prucek rozšířil archiv o další sběry a fondy, dokončil pořádání spisů archivního materiálu, inventarizaci fondů za léta 1764-1945 a připravil inventář celého archivu se jmenným, věcným i místním rejstříkem. Této náročné práci věnoval velké osobní úsilí, neboť šternberské historické materiály byly značně torzovité, mnoho jich bylo zničeno jednak Němci nebo nepochopením poválečnými novousedlíky, ale také neprofesionálním a necitlivým přístupem tehdejšího vedení města. Potom začal zpracovávat další materiály Šternberka a jeho okolí. V roce 1971 převzal též správu uničovské pobočky archivu a uspořádal její spisový materiál z let 1506-1850, zpracoval též inventáře ONV Šternberk z let 1945-60.

Po odchodu J. Prucka do starobního důchodu pracoval v letech 1987-1991 ve šternberském detašovaném archivním pracovišti PhDr. Miroslav Koudela z Olomouce. Uspořádal a zpracovával archivy obcí a MNV v bývalém šternberském okrese, pozůstalost Karla Morava, podílel se jako spoluautor nebo autor na historických publikacích obcí v regionu. Počátkem 90. let minulého století byly archivní fondy odloučených pracovišť ve Šternberku a Uničově přemístěny do ústřední budovy Okresního archivu v Olomouci a obě tato pracoviště zrušena.

Hodinářská tradice města Šternberka, kterou vytvořil jeden z dřívějších nejvýznamnějších československých závodů časoměrné techniky - šternberská Chronotechna, známá svými výrobky také ve více než osmdesáti zemích světa - by měla znovu ožít od konce roku 2010 v tzv. **Expozici času**.

Její návštěvníci budou moci opět ve Šternberku vidět vývoj časomíry v podobě historických hodin i výrobků proslaveného míst-

ního hodinářského závodu, jenž měl mj. výrazný podíl také na zdejší bytové výstavbě a na vytvoření bohaté kulturní tradice města.

Literatura:

Hlůzová, V.: **Městská knihovna ve Šternberku.** (Šternberské listy, desetidílný seriál - Šternberské listy č. 20 a 21/2003; č. 1- 8/2004.

Hlůzová, V., Konupčíková, J. a Pajtlová, I.: **Městská knihovna ve Šternberku.** Vydala Městská knihovna ve Šternberku za podpory Města Šternberk a finanční účasti Ministerstva kultury ČR v roce 2008. 46 stran, obrazová příloha, náklad 200 kusů.

Konupčíková, J. a Prucek, J.: **Sté výročí založení českého čtenářského spolku Moravanu ve Šternberku.** Pro vnitřní potřebu vydala MK Šternberk v roce 1983. 10 stran, 450 výtisků.

Koudela, M.: Šternberské století 1909 – 2009. Šternberk 2009, 48 str.

Kroniky města Šternberka. Depon. in: Státní okresní archiv Olomouc.

Morav, K.: Historický místopis Šternberka I. (Historické jádro). Depon. in: Státní okresní archiv Olomouc, 1975. str. 712. Ms.

Vítek, T. a Papoušek, M.: Architektura první poloviny 19. století ve Šternberku. (Expozice času). Grantový projekt Ministerstva kultury ČR č. PK 99P040PP018. Státní památkový ústav Olomouc, 2002.

Zpracovala Vlasta Hlůzová, prosinec 2009